

**СПЕЦІАЛЬНО-ЮРИДИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ
ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ
ІНФРАСТРУКТУРНОЇ ВІДБУДОВИ**

Д'ячук Максим Юрійович

доктор філософії у сфері права

<https://orcid.org/0009-0004-1791-4850>

Загальнонаукова методологія формує універсальний каркас усебічного пізнання адміністративно-правового регулювання відновлення інфраструктури. Водночас поглиблене опрацювання власне юридичної матерії потребує використання спеціальних галузевих методів, спрямованих на дослідження норм, інститутів і правових явищ [1; 2]. До ключових спеціально-юридичних засобів належать формально-юридичний, порівняльно-правовий, історико-правовий, системно-структурний і прогностичний методи. Їх поєднання забезпечує дослідження чинної нормативної основи, її генези, іноземного досвіду та перспектив подальшого розвитку.

Формально-юридичний метод, який також називають формально-догматичним або юридично-догматичним, належить до основних інструментів правничої науки [3]. Його зміст полягає в аналізі текстів нормативно-правових актів, буквальному та системному тлумаченні їх положень, установленні змісту юридичних понять і конструкцій. У цьому дослідженні він використовується для всебічного опрацювання нормативної бази, що регулює інфраструктурне відновлення: профільних законів, постанов Кабінету Міністрів України, актів щодо діяльності спеціалізованих органів, підзаконних документів, державних будівельних норм і стандартів.

Формально-правовий аналіз дозволяє визначити права, обов'язки й повноваження учасників відбудови, дослідити внутрішню логіку актів та їх узгодженість. З його допомогою уточнюється зміст понять «відновлення (відбудова) інфраструктури», «критична інфраструктура», «державна цільова програма відновлення», «єдина державна система відбудови» [4]. Метод дає змогу встановити, чи охоплює нормативне поняття інфраструктури лише інженерні мережі й системи життєзабезпечення або також соціальні об'єкти, а також розмежувати відновлення, капітальний ремонт і реконструкцію.

Важливим результатом його застосування є систематизація нормативного матеріалу, побудова ієрархії правових актів та визначення місця відповідних норм у законодавстві України. Тлумачення

колізійних і недостатньо чітких положень забезпечує точніше окреслення юридичних засад відбудови. Отже, формально-юридичний метод створює необхідну основу для подальшого виявлення прогалин, суперечностей і недоліків правового регулювання.

Порівняльно-правовий метод розширює межі дослідження завдяки зіставленню української моделі з міжнародними стандартами та досвідом держав, які здійснювали масштабну відбудову після воєн, техногенних катастроф чи стихійних лих. Порівняння охоплює моделі державного керівництва, механізми фінансування, способи залучення донорської допомоги, контроль якості та участь приватного сектору. Воно дозволяє виявити спільні закономірності, відмінності й рішення, потенційно придатні для адаптації в Україні.

Компаративістський аналіз передбачає також зіставлення доктринальних концепцій, представлених у національній та іноземній літературі, що дає змогу оцінити відповідність української юридичної доктрини світовим тенденціям. Внутрішній вимір порівняння полягає у вивченні різних редакцій нормативних актів, що дозволяє простежити трансформацію правового розуміння відновлення. Зокрема, доцільно зіставляти регулювання, сформоване для подолання наслідків техногенних аварій або руйнувань унаслідок бойових дій 2014–2015 років, із нормами, прийнятими після початку широкомасштабної війни у 2022 році.

Застосування цього методу забезпечує критичне запозичення позитивного іноземного досвіду з урахуванням специфічних українських умов. На його основі можуть бути сформульовані рекомендації щодо вдосконалення законодавства відповідно до міжнародних стандартів і зобов'язань України.

Історико-правовий метод використовується для розкриття генези регулювання та встановлення причинно-наслідкових зв'язків, що визначили сучасний стан нормативної бази. Він охоплює аналіз організації післявоєнної відбудови у радянський період, правових механізмів ліквідації наслідків стихійних лих у перші десятиліття незалежності, регулювання відновлення житла й інфраструктури після початку збройного конфлікту на сході України у 2014–2015 роках, а також рішень, прийнятих у відповідь на масові руйнування 2022–2025 років.

Історична перспектива дозволяє простежити перехід від командно-централізованої моделі до більш децентралізованих, конкурентних і прозорих механізмів, що передбачають тендерні процедури, громадський контроль та міжнародну координацію. Одночасно досліджується еволюція адміністративного, бюджетного і містобудівного законодавства, що дає змогу встановити, які попередні рішення

й історичні обставини зумовили наявні правові інститути [5], а також виявити повторювані проблеми – дефіцит фінансування, бюрократичні бар'єри та корупційні ризики. Історико-правовий метод вводить часовий вимір у дослідження і дає підстави оцінити, наскільки сучасне регулювання враховує досвід минулого.

Системно-структурний метод у юридичному вимірі використовується для побудови цілісної правової моделі досліджуваного механізму [5]. Він дозволяє виокремити нормативні інститути, компетентні органи й адміністративні процедури, визначити їх місце та юридичні зв'язки. Умовна інституційна схема охоплює Верховну Раду України як суб'єкта законодавчого регулювання; Кабінет Міністрів України і профільне міністерство як суб'єктів формування політики й підзаконної нормотворчості; спеціалізоване агентство як виконавця та координатора; інші центральні органи, місцеву владу, контрольні установи й суди.

Щодо кожного суб'єкта встановлюються нормативні повноваження, правові форми діяльності та процедури взаємодії. Аналізуються накази, рішення, договори підяду, акти перевірок, погодження проєктів, робота спільних комісій та меморандуми з міжнародними донорами. Унаслідок цього формується юридичний каркас відбудови, на якому ґрунтуються всі функціональні процеси. Така модель необхідна для оцінювання узгодженості механізму та підготовки пропозицій щодо його вдосконалення.

Прогностичний метод забезпечує спрямованість дослідження не лише на опис наявного стану, а й на моделювання майбутнього розвитку законодавства й управлінської практики [6]. На підставі виявлених тенденцій оцінюються короткострокові та довгострокові сценарії правової трансформації. Серед потенційних викликів особливе значення мають перехід від правового режиму воєнного стану до постконфліктної відбудови, посилення ролі міжнародних фінансових організацій та необхідність імплементації стандартів Європейського Союзу.

Прогностичний аналіз дозволяє обґрунтувати можливі законодавчі рішення: формування спеціального режиму прискореного відновлення критичних об'єктів, удосконалення закупівель у будівельній сфері, страхування відбудовчих ризиків, стимулювання приватного інвестування та розширення державно-приватного партнерства. Його практична цінність полягає у виробленні науково аргументованих орієнтирів для нормотворчості та публічного управління.

Комплекс спеціально-юридичних методів забезпечує багаторівневе пізнання предмета. Формально-догматичний аналіз розкриває зміст чинних норм; порівняльно-правовий розміщує національну модель

у ширшому контексті; історико-правовий пояснює походження проблем і тяглість рішень; системно-структурний відтворює внутрішню будову механізму; прогностичний окреслює траєкторії подальшого розвитку. Використання лише одного з них не забезпечило б достатньої повноти. Зокрема, ізольований формально-юридичний аналіз створив би статичне уявлення про норми без урахування їх фактичної дії, тому він доповнюється методами, спрямованими на дослідження практики та суспільної динаміки.

Література:

1. Філатов В. Загальнонаукові та спеціальноправові методи дослідження моделі перехідного правосуддя. *Юридичний вісник*. 2022. № 2. С. 23–29. DOI: 10.32837/yuv.v0i2.2317
2. Протас О. Л. Методологія і технологія наукових досліджень : навч. посіб. Івано-Франківськ : НАІР, 2022. 279 с.
3. Рашкевич Н., Отрош Ю. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Харків, 2022. 291 с.
4. Булаєв В. П. Теоретико-методологічні засади дослідження адміністративно-правового регулювання діяльності інформаційних служб системи МВС України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 3(108). С. 153–162. ISSN 2410-3594
5. Теленик С. С. Адміністративно-правове регулювання державної системи захисту критичної інфраструктури України : автореф. дис. ... доктора філософії. Запоріжжя, 2021. URL: https://phd.znu.edu.ua/page/aref/07_2021/telenyk_avtoreferat.pdf
6. Зеленко І. П. Спеціальні методи дослідження державно-правових явищ: сучасний погляд. *Наукові записки. Серія : Право*. 2022. Вип. 13. С. 9–14. DOI: 10.36550/2522-9230-2022-13-9-14